

DISSERTATIO HISTORICA
DE
*ECCLESIAS CARELIAE SVECI-
CÆ GRÆCAM RELIGIONEM
PROFITENTIBUS,*

Quam

*Consensu Amplisf. Senat. Philos. In Reg. Ac. Aboënsi
Publicæ disquisitioni submittunt
Mag. ADOLPHUS HENRICUS
WINTER,*

Corrector Scholæ Trivialis Cuopioënsis.

ET

STIPEND. HAARTM.

JOHANNES AGAPETUS TÖRNGREN,
Nylandus.

In Auditorio Math. d. 21 Dec. 1797.

Horis ant. merid. solitis.

Pars Posterior.

A BOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

Konungens

Tro-Tjenare och Krigs-Commisjarie

Högådle

Herr

GUSTAF MAGNUS
FLORIN,

Höggunstige Gynnare!

*E*dra mångfaldiga och stora välgärningar; påminna mig om min ovilkorliga skyldighet at offenteligen ådagalägga den erkånsbla, hrartill jag redan där före länge kånt mig högst förbunden. Uptag med vanlig bevågenhet dessa blad såsom vitnen därav; och anse såsom mit innersta hjertas språk min offentliga försäkran at med fullkomligaste högaktning intil dödstunden framhårda

Högådle Herr Krigs-Commisariens

Ödmjukafle tjenare

ADOLPH HENRIC WINTER,

§. VII.

Festorum dierum, qui in Russia quotannis magno numero agitantur, Politicorum, et si nostris Careliis, Græcæ confessioni adhærentibus, prohibita fuit celebratio; tamen hucusque ab iis observata fere fuerunt. Ad quæ festa celebranda Sacrae Russiæ Synodi mandatis sæpius sibi datis obstrictos sese Sacerdotes putarunt; præterquam quod libri eorum Liturgici (lingua scripti Sclavonica) quibus in cultu suo divino peragendo utuntur, ea celebrari jubeant. Qui libri formulas etiam continent precum ad Deum pro Magistratu Russico fundendarum; quarum recitationem publicam, & per rei naturam, & per leges, nostris esse intendit, facile intelligitur (a).

D

tamen

(a) Multas & graves de festis Russicis agitatis & precibus pro Magistratu Russico fusis, inter sacerdotes Lutheranos & Græcæ fidei addictos, fuisse altercationes, literæ in Archivo Consistorii Borgoënsis servatæ, satis demonstrant. Ex literis tamen a Pastore vicario Ecclesiae Libelitsensis Mag. SAMUEL NORRGRÉN a. 1765 d. 31 Julii & a. 1767 d. 22 Julii Consistorio Borgoënsi missis patet, eos non solum festa politica annua solemniora, apud Russos usitata, ut diem coronationis, variolarum familiæ Imperatoriæ feliciter insitarum &c. sed etiam gatiarum Deo publice agendarum pro victoriis ab hostibus imperiis Russici (imo etiam a Svecis) reportatis celebrasse, & preces publice habuisse pro Magistratu Russico, contra edictum a Regia Cancellaria a. 1767 d. 24

tamen in re novissimis his temporibus Sacerdotes Græcos melius sapere cœpisse, & majore uti prudentia, addere licet.

§. VIII.

Sicco porro pede non est prætereundum, inter nostros etiam Carelios Græcam fidem profitentes, sectam in tribus pagis Ecclesiæ Ilomantsensis, scil. *Melaselkå Kuolisma* & *Wuotojärvi* sparsam inveniri, quæ

Febr. promulgatum. Qua de re Adm. Rev. atque Præcl. Dn. Mag. CLAUDIOUS JOH. MOLANDER (Pastor Ecclesiarum Lutheranarum *Ilomants* & *Eno* nec non adjacentis districtus Præpositus meritissimus) in relatione sua de statu & conditione Ecclesiarum Græcarum in Carelia sitarum Consistorio Borg. a. 1778 d. 13 Junii exhibita similiter queritur. Ad quæ festa & preces non negligendas sacerdotes eorum se obstrictos putabant, non modo ob illas formulas a Sacra Russiæ Synodo sibi traditas, sed etiam ob munificientiam, qua Russicæ Imperatrices has amplexæ sunt Ecclesias. Cui accedit, quod quamvis homagium Regiæ Majestati Svecicæ Sacerdotes præstisissent non tamen ideo se legitimos Svecicæ censendos esse subditos, sed quasi Missionarios, nec homagium servandum putarent, nisi in quantum statuta Russorum Ecclesiastica & leges Patriæ paterentur. Bene tamen est, quod cum cultus Divinus peregrina ac ignota auditoribus lingva celebretur, vim absurdij hujus instituti hi minus perspiciant. Ac laudi illis tribuendum, quod, bello proxime præterito,

quæ femet ipsa *Isbraniki*, sive *Elektorum multitudinem* vel *Starawerfos*, id est veteri fidei adhærentes vocat, ab adversariis vero *Roscolnica* id est *adverfaria*, *ab alienata factio*, appellatur (a). De qua secta, cum præter ceteros BERGIUS egerit fusius (b); opus non fore arbitratifimus, ut multis ejus vel natales vel dogmata exponeremus: paucis tantum pro ratione instituti hanc rem delibantes. Accurate autem statuere non possumus, quo tempore placita *Roscolnicorum* Græcos nostrates contaminare inceperint. Superiori vero jam seculo *Ingriam* hac contagione fuisse pollutam extra omnem dubitationis aleam est positum (c). Do-

D 2   actor

egregium in rebus nostris sublevandis studium atque operam demonstraverint. Cujus rei ratio partim quærenda est in metu fævitiae, qua Careliæ incolas, etiam suæ religiōni addictos, olim Russi eam invadentes tractarunt, cujusque memoria nondum obsolevit. Licet negari nequit, in hos majori tamen Russos esse clementia usos, quam in Lutheranos.

- (a) In Ecclesia Libelitensi nulli tales inveniuntur, qui Roscolnicorum nomine salutari volunt.
 (b) Cfr. Ejusd. libr. supr. cit. de statu Ecclesiae & Religionis Moscoviticæ Cap. VII p. 69 lqq P. I.
 (c) BERGIUS l. c. p. 71 perhibet sectam hanc Roscolnicam a. 1666 initium cepisse, Auctoremque habuisse Patriarcham quendam nomine Nicon. Cum quo JOH. GLEN KING in Libro suo supr. cit. p. 407 not. consenserit. Alii autem ab anno 1606 primordia hujus sectæ repetunt, auctoremque fuisse tradunt Præpositum quendam Molcoviae habitantem, sed ob inobedientiam aduersus antistitem munere priyatum, nomine

Etior quidam eorum *Kirilâ Wasilioff* (Cyrillus Basili) in Parœcia *Homants* natus, qui ibi etiam adolevit, adhuc ibi domicilium habet. Antecessorem hic habuisse dicitur, nomine ignotum, e Russia huc advenam, a quo præcepta sua ille didicerit fidei Roscolnicæ; cuius post mortem, non solum in libros Roscolnicos sed & in opes ejus omnes *Kirilâ* succedit. Sectæ addicti hunc *Kirilâ* vocant *Jouhi Pappi* (sacerdotem fetaceum), ob galera e feta confitum, quo caput suum semper opertum est. Qui autem ad castra Roscolnicorum transire volunt (quod raro accidit, nisi in ætate extrema a nonnullis, quorum ob multa mala facinora conscientia angitur), baptismio iterato in societatem eorum adjunguntur (d). Officia, ad quæ præstanda & diligenter obserwanda hoc actu se se obstringunt, singularis plane sunt indolis. A contubernio ex. gr. aliorum ita abhorrent hi sectarii, ut cum nemine vel cibum vel potum capere

Abacum, una cum facydote sibi adjuncto, cui nomen fuerit *Mikittâ*.

(d) Inter dogmata Roscolnicorum Carelicorum præcipua, quibus ab aliis religioni Græcæ adhærentibus dignoscuntur, haec refertur coniuetudo, ut bis baptizentur. Ob quod sacramentum iteratum, Doctor eorum decem sibi solvi jubet Thaleros Russicos (*Rubler*) & molto plus a diritoribus. Unde colligere licet, quantum pecuniam sibi comparare possit. Quapropter etiam valde dives inter suos habetur.

capere dignentur, nisi suæ superstitionis socio, nec unquam aliorum, ne fuorum quidem cochleari vel aliis vasis utuntur; tantaque religione spiritum frumenti (Brannvin) fugiunt, ut ne primoribus quidem labris illum gustent. Quæ tamen sanctitas, in externa in primis cum aliis conversatione ostentatrix & aliorum contemtrix spuriam suam indolem haud raro satis prodit. Aedes nunquam adeunt sacras, sacerdotibus temploque peculiari carentes; nec sacra cœna, nisi in extremæ necessitatis casu fruuntur. Duobus tantum digitis cruce se signant, vel ut aliis placet, tribus, sed pollice & annulari atqne auriculari, cum Græcæ Religioni orthodoxæ addicti id faciant tribus digitis primoribus (e): cetera ut taceam.

§. IX.

De statu etiam, moribus & vestitu hominum Græcæ fidei formulæ in Carelia nostra adhærentium pauca dicenda sunt. In universum dici potest, hos homines, quod ad fortunas suas attinet, nostris Lutheranis esse solere opulentiores. Cujus rei multæ adsunt rationes. Primo negari nequit, in operis & negotiis perficiendis majorem quam solent nostri, plerosque adhibere curam & industriam (a). Dein-

D 5

de

(e) Cfr. BERGIUS I. c. p. 72, 218 sq. & 270.

(a) Inde ab infantia liberos suos utriusque sexus in arte exercent fila ducendi; quod demonstrat, quanta inter eos vigeat industria & studium laudabile rem

de mercaturam studiose facientes (in quam, ut vici-
ni Russi, magno feruntur studio) opes sibi comparant
überiores. Cui ut operam dent, melior etiam his
facultas præbetur quam Lutheranis, ob morum, reli-
gionis & totius fere vitæ generis majorem cum Rus-
sis convenientiam atque affinitatem, quæ ex rebus
omnibus elucet, eosque his facit gratiore. Ad nun-
dinas quæ in Russia quotannis edicuntur, opulentio-
res hujus generis homines asidue profiscuntur; un-
de comparatas viliori pretio merces, grandi lucro
nostris vendunt. Ad opulentiam eorum multum e-
tiam confert, quod utpote antiquissimi harum terra-
rum incolæ optima fere posideant prædia (b). Qvod
ad mores & vestitum, eorum attinet, vicinis Russis,
ut jam diximus, sunt similes. Id tantum monendum,
nostros Græcæ fidei addictos, tantam tamen non pro-
dere hilaritatem ac lætitiam, quantam apud Russos
invenimus: prodit sese ea re sangvis Fennicus. Cu-
jus tamen rei ratio inde etiam fortassis augetur, quod
occasio iis tot oblectamentis indulgendi quot in Russia
plebi offertur, desit. In domum suorum hominum
intrantes, ad imaginem crucis, parieti transverso sem-
per affixam conversi, magna devotione cruce se fi-
nant;

suam augendi vitamque reddendi commodiorem.
Quod laboris genus sexui virili dedecori vertunt Lu-
therani nostri.

(b) Cfr. quæ hac de re tradunt *Nova Folia Hebd.* Ab.
supr. citata.

gnant; qua cærimonia observata, tum demum hospitem & cæteros homines domesticos salutant. Qvem morem salutandi feminæ etiam eorum, capite nutando, non ut nostræ solent genua flectendo, obseruant. Paterfamilias apud eos disciplinam domesticam servat severam; quamobrem a liberis & reliqua familia valde honoratur. In externa sua vita magnam inter se observant modestiam atque humanitatem, suisque familiariter utuntur; si unicum excipias pagum, *Ludanlax* nominatum in Parœcia Ilomants, quem totum homines hujus generis incolunt: ubi scelestissimæ cædes & pessima facinora, conviviis eorum finem saepe imponunt. Cujus pagi situs prope ad limites Russæ, quo facile transfugiunt, in causa est, cur corruptiores sint incolarum mores. Exactam præterea in rebus domesticis, in cibo parando in vestimentis &c, adhibent munditiem. Præter dialectum (c), qua a Lutheranis differunt, vestitu suo etiam facile ab iis dignosci possunt; utpote majori qvam reliqui Careliæ incolæ cura sese vestientes & adornantes. Toga (*Kofftan*) utitur sexus virilis e segmentis panni levidenfis, qua superiorem corporis partem ambit, angustioribus consuta (*i lifwet af smala stycken*), sed laciniis laxis in plicas ordine coactis, tunica cæruleo plerumque colore tincta, & ocreis (*Mahlickaat*) e corio ab alutario

---

(c) Si quis sermonem cum illis instituat, facile intelligat eos mori Rusorum verba faciendi magis convenire, qui multum a Fennico dicendi genere abit.

alutario præparato confectis (d). Tunica interior (*Skjorta*) collari adsuto (*hals-krage*) destituta, qua pectus ambit in dextra parte aperta adhibetur, a ditioribus ex linteo cœruleo e filis sese decussantibus contexto (rutigt blått lärft). Colore festæ vestes adhibentur tinctæ vel cœruleo, vel viridi, rubro, fuscō, rarius nigro. Sexus vero muliebris vestimenta plane sunt a nostris diversa. Toga (*Schusunia*) earum vestis est quotidiana (ex vellere linoque contextis fabricata (*halfylle*), qua festis diebus colorata utuntur. Ab humeris demisa ad talos manicis caret neque a parte antica est aperta; unde illam induturæ, supra caput elevare atque inde deorsum corpori superinducere necesse habent. Inauribus & margaritis, quibus crucis imago appenditur, sese præterea adorant (e). Viri etiam ex barba promissa beneque comata, & capillis ad frontem ordine rejectis atque pectinæ pariter deductis facile cognoscuntur.

§. X.

(d) Ejusmodi quidem vestimentis Lutherani etiam nostri sese amiciunt; sine ullo tamen habito ornatus delectu, nec tali forma & iis ornamentis adhibitis: ocrearum etiam loco calceis utuntur, quales sive pjetor Careliis *uppoekaat* audiunt e corio domi præparato factis, si nonnullos ditiorum excipias, qui ejusdem generis ac Græcæ festæ asseclæ ocreis utuntur.

(e) Cfr. JOH GOTTL. GEORGI Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs (Petrop. 1776, 4:o). p. 15 sqq. Et Ejusd. Kupfer zur Beschreibung aller Nationen des Russischen Reichs, (Petrop. 1776, in folio).

§. X.

De numero & incremento eorum verbo porro
agendum venit. A multis retro temporibus, bellis
acerbis ac diu crudeliter gestis, vexati & dissipati,
numero magis magisque minuebantur. Postea vero bel-
lo vicennali tandem composito, cum Magistratus Rus-
sicus templis eorum ædificandis, ornamentis sacris
comparandis & stipendiis sacerdotum augendis, au-
xilia iis ferre cœpisset, ac patrocinium rerum sacra-
rum in se suscepisset; opibus & multitudine hominum
hæ Ecclesiæ sensim creverunt (*a*). Cum itaque an-

E no

(a) Quamvis Satrapa ditionis Kymmenegårdensis, literis a. 1752 d. 7 Febr. datis mulctam viginti Thalerorum monetæ argenteæ non solum Pastor Libelitensi Theod. Sopronoff, sed & Exactori reddituum Regiorum & Scribæ territoriali minatus esset, nisi quotannis ad tabulas ecclesiasticas natorum denatorumque (Kyrko-Tabellerna) conficiendas, quod ad homines attineret religioni Græcæ addictos (nec non quoad indicandum numerum prædiorum & tuguriorum ab his possessorum, Pastoribus Lutheranis opem necessariam tulissent; res tamen eventu caruit. Quo factum est, ut quisque Pastorum Lutheranorum, numerum populi hujus ipse, quoad posset, inire cogeretur. Unde repertum fuit, hos homines intra triginta annorum spatiu[m], nuptiis etiam inter indigenas & immigrantes passim Russos permisis, multum acrevisse. Præterquam quod homines cuicunque sectæ addicti a majorum religione non facile recedunt, ipsa qua frui his secure licuit ignorantia,

no 1749 numerus eorum non nisi 831 suisset, a 1790, homines 1449 numerabantur (b). A quo tempore ad a. 1795 testibus tabulis Ecclesiasticis natorum & denatorum, nec non omnium viventium, eodem anno confectis (*Kyrko-Tabellerna*) numerum eorum ad 2748 homines auētum esse constat. Comparatione itaque hoc modo facta, majori quotidie crescere videntur incremento. Rarissime autem accidit, ut quis Græcæ religioni adhærens, suam deferens fidem, ad castra tranfeat Lñtherana; quod si fiat, alteruter conjugum Lutheranam fere antea profitebatur doctrinam.

§. XI.

Tandem addere pauca placet litem spectantiam de stipendiis Lutherano clero persolvendis sæpe inter

---

immunitas a molestia literas discendi, & a sumtu in Pædagogos faciendo &c. eos alieniores a sua deferenda secta reddebat, & ad veterem fidem, ut privilegium quoddam suarum familiarum retinendam per vicatores. Vi rescripti Regii a. 1753 d. 16 Apr. dati, si vel uterque parentum vel pater saltem Græcæ ad dictus sit religioni, ad hujus voluntatem, matre etiam contranitente, liberi in Græca religione educantur. Mandato porro Regio a. 1766 d. 4 Aug. dato, hominibus Græcam fidem profitentibus permisum fuit prædia sibi a Lutheranis acquirere.

(b) Cfr. TUNELDS *Geographie öfver Konungariket Sverige*, Tredje bandet p. 530 not. t. (Ed. VII Holmiæ a. 1794 8:o).

ter hunc & incolas Græcos actam (a); Antea in usu fuit, secundum mandatum Regium literis a. 1734 d. 4 Dec. (responsi loco ad postulata Cleri Comitialis consignatum), ut cum quis confessioni Græcæ additus emtione sibi prædium quoddam a Lutherano comparaslet; non nisi clero Græco inde stipendia annua solvere teneretur.. Cum vero multa sensim sibi acquisivissent prædia incolæ Græcæ confessioni addicti, & eorum indies numerus augeretur, redditus cleri Lutherani inde valde imminuebantur. Renovata itaque petitione Cleri Comitialis Holmiæ 1789, hoc modo mutata res fuit rescripto Regis a. 1790 d. 13 Sept. dato, ut præter stipendia ex talibus prædiis quæ a Lutheranis acquisiverant suis Sacerdotibus persolvenda, possestores Græcæ fidei Lutherano etiam Pastori, (ut ordinario Parœciae Curato) decimas darent legitimas; ad quas itaque tergiversantes ope magistratus civilis pendendas cogi possint (b).

(a) Ex Actis etiam Visitationis Episcopalis a Reverendissimo Dno Doctore & Episcopo Borgoensi ZACHARIA CYGNÆO hoc anno d. 13 Febr. in Taipale & d. 28 Febr. in Ilomantsjhabitæ, quorum copiam Vir Reverendissimus nobis tradi benigne curavit, patet Græcæ sectæ Asseclas de stipendiis clero Lutherano solvendis querelas protulisse gravissimas.

(b) Qvæstio nuper nata est, quid de iis putandum, qui ante illud mandatum, prædia Lutheranorum sibi acquisiverant; an etiam respectu temporis jam præterlapsi clero Lutherano stipendia persolvere debeant? Quæ in Supremo dicasterio Wasensi adhuc est lis sub judice.

Corrigenda.

Pag. 2. not (b) lin. 4 *coclearis* leg. *cochlearis*,
Pag. 3. not (f) lin. 3. *Luheranæ* leg. *Lutheranæ* Pag. 5
lin. 6 est leg. *sunt*. Pag. 9 lin. 6 *quinquennio* leg. *bien-*
nio lin. 11, 1773 leg. 1770. lin. 14 *Archangelicæ* leg.
Archangelenſis. Pag. 10 lin. 19 *Lithurgiæ* leg. *Litur-*
giæ. Pag. 13 not (c) lin. 6 *exprobatione* leg. *expro-*
bratione. Pag. 16 not (a) lin 5 die leg. *diei*; lin. 12 *Po-*
nomor leg. *Ponomar*. lin. 13 *posſefor* leg. *possessor*.
Pag. 18 lin 3 *operire* leg. *aperire*. Pag. 20 lin. 5
deligentia leg. *diligentia*. Pag. 21 not. (b) lin 1 *visita-*
tione Episc. leg. *visitatione autem Episc.*
